

Arkeologisk forskningsundersökning av stenåldersboplatsen Raä 51:1 i Ramsele sn, Ångermanland.

Fornlämning: Raä 51:1, Fastighet: Nordankäl 4:6, Socken:
Ramsele, Kommun: Sollefteå, Landskap: Ångermanland.

**Rapportnummer 2011:1
Ola George**

Murberget Länsmuseum Västernorrland
Box 34
871 21 Härnösand
www.murberget.se

Arkeologisk forskningsundersökning av stenåldersboplatsen Raä 51:1
i Ramsele sn, Ångermanland.

© Murberget Länsmuseum Västernorrland, Ola George
Härnösand 2011
Foto: Murberget

ISSN 2000-0111

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning.....	4
Syfte	4
Metod	4
Topografi.....	5
Beskrivning av fornlämningen och fornlämningsbild.....	5
Tidigare arkeologiska undersökningar i länet med fynd av människoben	6
Redogörelse av arbetet.....	6
Anläggningsbeskrivningar.....	6
Grop	6
Skärvtensflak med härdrest och kokgrop	7
Bränd yta.....	9
Skärvtensspridningen.....	10
Magnetometerkartering.....	10
Fyndmaterial	11
C-14 analyser	11
Osteologisk analys	13
Tolkning och diskussion	15
Tekniska och administrativa uppgifter.....	16
Referenser.....	16
Kartor	18
Profilritningar.....	19
Fyndlista	21
Dagbok	23
Fotolista	24
Tidningsartiklar	25

Sammanfattning

Vid undersökningen 2009 påträffades endast två anläggningar, en grop och en kokgrop med skärvstensflak samt en bränd yta. Antalet funna ben var mycket mindre än det vi hade hoppats att hitta, likaså antalet fynd. Det rör sig därför troligast om resterna efter kortare vistelse på platsen och inte en längre boplatstvistelse.

Sammantaget har dock kunskapen om fornlämningen ökat sedan förra rapporten skrevs 2007. Alla ben som hittades från 2009 var från älg, tidigare har ben från björn, ren, tamsvin och människa hittats på platsen. Eftersom det fanns en gravhög (som undersöktes 2006) på platsen var det oklart vilken ålder benen hade. När tre C-14 analyser är utförda visar det sig att dateringarna hamnar i tidsspannet mellan 3 650 och 2 920 f. Kr (övergången tidig-mellanneolitikum). Alla benen skulle alltså kunna vara samtida. Antalet fynd visar också att ingen större redskapstillverkning ägt rum inom det aktuella området. Vad vi vet är att en människa bränts, troligen någonstans i närheten (möjligen har brandplatsen redan eroderat ut i älven), vi vet också att domesticerade svin funnits på platsen och att man jagat älg, ren och björn.

Nästan 4 000 år senare, under vendeltid gravlades en person i den lilla gravhög som Murberget undersökte 2006.

Inledning

Murberget länsmuseum Västernorrland genomförde under åren 1998 och 2006 arkeologiska undersökningar av Raä 51:2 (George 2007). Fornlämningen utgjordes av en mindre gravhög från yngre järnåldern. Gravhögen låg på en stenåldersboplatz och i högens fyllning påträffades ben från boplatzen som hamnat i högens fyllning vid uppförandet av graven. Analyserna av benmaterialet som kom från boplatzlagret visade på förekomst av björn, älg, ren, tamsvin och människa. Benen från tamsvin och människa har efter bidrag från Björkå AB fornminnesfond C-14 daterats till perioden 3 500- 3 100 f. Kr. Resultaten är mycket intressanta dels då de påvisar att tamsvin funnits redan vid denna tid och dels det brända människobenet som utgör de äldsta funna i Västernorrland. Tidigare har endast två yngre stenåldersbegravningar påträffats i länet, de gravlagda var där obrända.

Resultaten var spännande och därför utfördes en ny undersökning 2009.

Undersökningen kunde genomföras tack vare bidrag från Helge Ax:son Johnsons Stiftelse och egeninsatser från Murberget länsmuseum Västernorrland.

Syfte

Murberget anser att undersökning av boplatzen skulle tillföra viktig kunskap om den yngre stenåldern i länet. En undersökning kan ge svar på: vilket gravskick som användes under den aktuella tiden, den begravde personens kön, ålder, hur ekonomin har sett ut samt ge ledtråder till förståelsen av hur domesticeringsprocessen gått till.

Metod

Innan undersökningen påbörjas karteras ytan kring järnåldersgraven med magnetometer. Detta görs för att kunna urskilja eventuella anläggningar och strukturer som ej är synliga i markytan. Med hjälp av den bild som magnetometerkarteringen påvisar tas grävnheter på 1 x 1 m upp. Jorden sållas i såll med en maskvidd av 4 x 4mm för att tillvarata fynd. Den skärvsten som påträffas vägs för att kvantifiera skärvstensspridningen inom ytan. Om anläggningar påträffas fortsätter undersökningen genom anläggningsgrävning. Dokumentation sker med fotografering, inmätning med totalstation och profilritning.

Benen kommer att undersökas av professor Elisabeth Iregren vid Lunds universitet. De fynd som tillvaratas i fält registreras i samband med rapportskrivningen. Förutom läge angivet med x och y värden utifrån grävenhet eller in situ- värden, kommer uppgifter om fyndens antal, vikt och karaktär finnas med i fyndlistan. Efter genomgången av materialet förvaras fynden i Murbergets klimatstyrda arkeologiska magasin i väntan på fyndfördelning.

Topografi

Boplatsen Raä 51:1 ligger på en ca 2 m hög strandterrass vid Fjällsjöälvens norra strand. Området utgörs av en halvö som tidvis varit avskuren från fastlandet genom en smal vattengenomfluten sänka. Öster om denna sänka ligger en hög nipkant och ovanför denna ett plant vidsträckt sandigt tallbevuxet område. Jordarterna består huvudsakligen av sand/mjåla. I den eroderade strandkanten syns block, längst i söder finns uppstickande berg, växtligheten utgörs av löv- och barrträd. Omkring två km norr om boplatsen ansluter Vängelälven (bifurkationen) till Fjällsjöälven. Fjällsjöälvens utflöde i Ångermanälven ligger 3,8 mil nedströms älven. Fornlämningen ligger på ett bra läge kommunikativt sett med nära förbindelser med flera älvsystem. Idag finns uppodlad mark på båda sidor älven inom mindre än 1 km avstånd.

Beskrivning av fornlämningen och fornlämningsbild

Den undersökta fornlämningen är uppdelad på två olika undernummer och består av en boplat (Raä 51:1) och en gravhö (Raä 51:2). Vid inventeringen från 1970 har de följande beskrivning: Boplat 130 x 5 á 10 m? (N-S och NV-SÖ), belagd genom tämligen spridda skärvstensförekomster i erosionskanten och vattenbrynet. 4 m SSV om N kanten av boplatsen finns hög, rest av, 4 m i diam och 0,45 m h med plan topp, 1,5 m i diameter och branta slänter. Kantränna, 0,3-0,4 m bred och 0,1-0,2 m djup. VNV hälften av högen är utrasad på grund av erosion. Bevuxen av några småtallar.

En boplat som på många sätt påminner om Raä 51 är belägen vid Råinget (Raä 123 i Ådals-Lidens sn) några km uppströms Ångermanälven från Nämforsen. Boplatsen undersöktes i samband med vattenregleringen och har dateringar från yngre stenålder fram till yngre järnåldern (George 2001). Där har bland annat nöbten från yngre järnåldern påträffats (Lindqvist 2001:98). Råingetboplatsen är idag efter vattenregleringen belägen på en ö vid norra sidan av älven. Ön skiljs från fastlandet genom vad som skulle kunna definieras som en å. Omkring 2,4 km uppströms från Råingetboplatsen ansluter Fjällsjöälven till Ångermanälven. Både Raä 51 och Råingetboplatserna ligger bra till ur kommunikativ synpunkt med älvmöten i direkt närhet.

Inom en 4 km radie från den undersökta boplatsen finns fångstgropar, fångstgropssystem, boplatser och boplatksområden. I anslutning till Bastuloken (en källa med en vattenspegel på ca 60 x 60 m) finns stora boplatsvallar (Raä 183) från stenåldern med rikliga fynd av ben och stenredskap (Engelmark & Harju 2007, Hellqvist, Larsson 2009, 2010, Sjölander 2007, Wiklund 2004). I närheten av denna fantastiska fornlämningsmiljö finns även en hållmålning (Raä 182). På 1920-talet undersöktes boplatsgropar på Raä 64 som ligger på motsatta sidan älven ifrån den undersökta graven sett (Modin 1929, Santesson 1929). Vid Lafssjön ca 1,5 mil från Raä 51 undersöktes många sten- och bronsåldersboplatser av Riksantikvarieämbetet under början av 1980-talet (Iregren & Jennbert 1984). Umeå universitet har undersökt lämningar i hållmålningsmiljö vid Högberget ca 9 km från Raä 51 (Eriksson 2002, Holmblad 2005, Lindgren 2004, 2005).

Tidigare arkeologiska undersökningar i länet med fynd av människoben

Bland de många tidigare utförda stenåldersundersökningarna i länet har människoben bara påträffats två gånger tidigare i Västernorrland. Vid Lagmansören i Indals socken påträffades två skelett i en hällkista (Hallström 1924:153-175) och vid den omfattande undersökningen på Bjästamon i Nätra socken hittades en grav. Där fanns bara en liten del av en halskota bevarad (Lindholm 2007:250-265). Vid båda dessa tillfällen har begravningarna varit yngre än de nu hittade benen från Raä 51:1 i Ramsele. En skillnad är också att benen från Ramsele är brända.

Redogörelse av arbetet

Innan grävningen påbörjades karterades den planerade undersökningsytan med magnetometer. I den täta skogen utanför undersökningsytan användes magnetometern och sond för att identifiera eventuella anläggningar.

Resultatet av karteringen styrde sedan till viss del provrutornas placering.

Grävningen gjordes i m²rutor och jorden sållades i såll med 2 eller 4 mm maskvidd.

Inmätning av fynd, anläggningar och utsättning av koordinatsystem genomfördes med totalstation i samma system som undersökningen 2006 (2,5 gon väst utifrån GPS-värden).

Anläggningsbeskrivningar

Grop

Gropen var belägen strax norr om kantrännan till den gravhög från yngre järnålder som undersöktes 2006 (George 2007).

Gropen var 1,35 x 0,85 m i (ö-v) plan och 0,4 m djup. I fyllningen påträffades 21 skärvstenar 0,01 – 0,17 m stora med en total vikt av 14 kg. Anläggningen upptäcktes vid rutgrävning (ruta X 7062 035 Y 1530 711) och framstod som en mörkfärgning med skörbränd sten i rutans nordvästra hörn. Fyllningen i anläggningens södra halva var heterogen och varierade mellan gråbrun, något fet mjäla till blek eller rostbrun mjäla. I fyllningen framkom även några brända ben och lite sot. Anläggningens avgränsning nedåt var otydlig och förekomsten av skörbränd sten har fått bestämma djupet. I plan syntes i anläggningens norra del en yta med rödbränd/rosa mjäla med en del skörbränd sten. Anläggningen skulle kunna vara en kokgrop där lagren blivit kraftigt omrörda och urlakade. Den södra nedgrävningen var relativt tydlig vid grävning och i profil syntes nedgrävningen tydligt i östra delen. I norra delen var avgränsningen mot den sterila jorden mycket otydlig (obefintlig).

Gropen i profil. Foto från söder.

Skärvstensflak med härdrest och kokgrop

Kokgropen (X 7062 019,4 Y 1530 711,1) hade i plan en utbredning av ca 4,4 x 1,42 m (n-s). I den södra delen syntes rödbränd sand, den överlagrades delvis av en gulbrun fet mjäla. I anläggningens mellersta del fanns en fördjupning fylld med skärviga stenar. I norra delen fanns ett ca 0,1 m tjockt lager av med skörbrända stenar. Totalt påträffades ca 95 kg skärvsten i den västra halvan av anläggningen som undersöktes, i den nordvästra delen 20 kg, i den sydvästra delen 75 kg varav 27 i gropen. Av den rödfärgade feta mjälan i söder att döma har det varit platsen där man eldat. Förmodligen har det tillagats mat där då mjälan kändes fet. Den skärvstensfyllda gropen i anläggningens mitt kan ha fungerat som kokgrop.

Skärvstensflaket efter avtorvning. Foto från sydväst.

Kokgropens mellersta och norra delar i profil. Foto från väst.

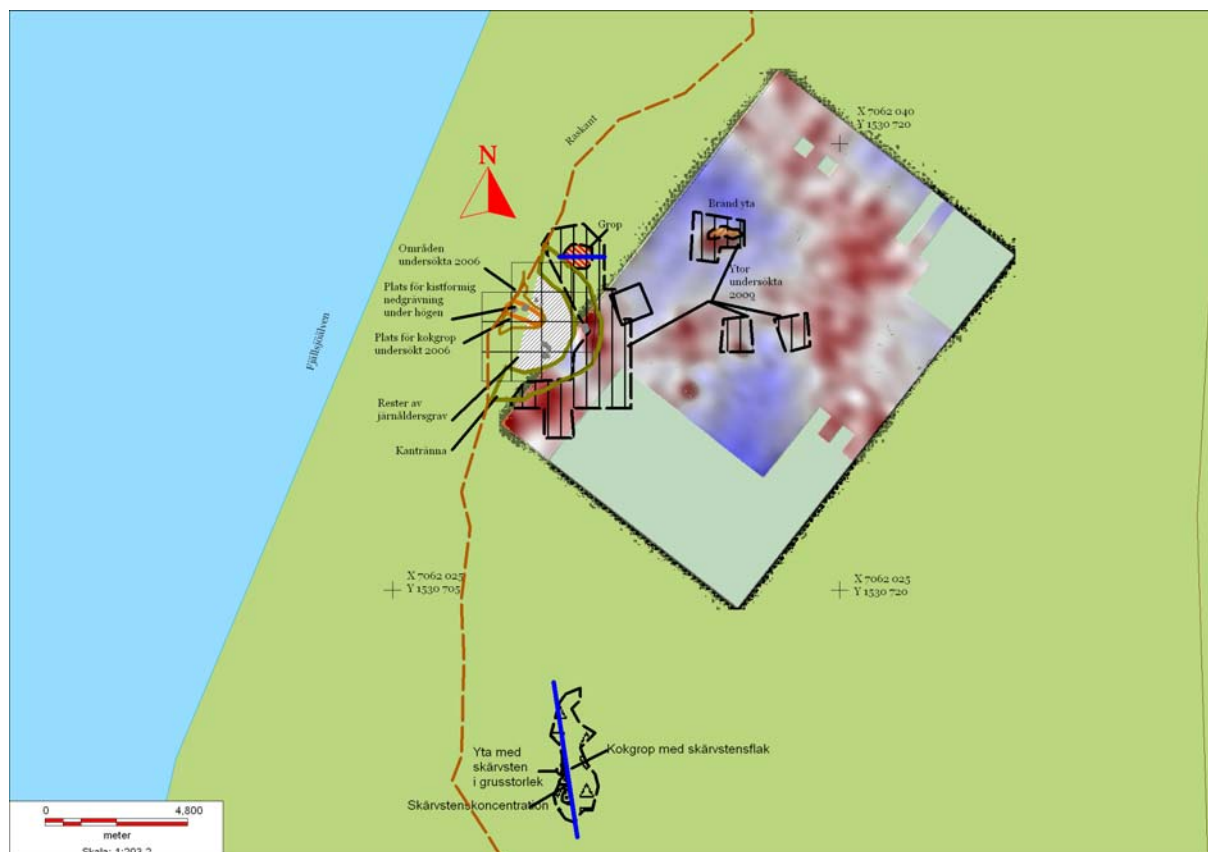
Kokgropens mellersta och södra delar i profil. Foto från väst.

Bränd yta

En rödbränd yta 1,1 x 0,3 m stor (ö-v) syntes i undersökningens nordöstra del (X 7062 037,0 Y 1530 716,1). Rödfärgningen var några cm djup och inga rester efter någon anläggning kunde ses. Möjligen utgjorde den rödbrända ytan resterna efter en rotbrand.

Bränd yta i bildens mitt. Foto från öst.

Översikt av undersökningsområdet med anläggningar och schakt från både 2006 och 2009 års undersökningar. Det blå-röda området utgör resultaten från magnetometerkarteringen (de röda områdena har förhöjda värden).

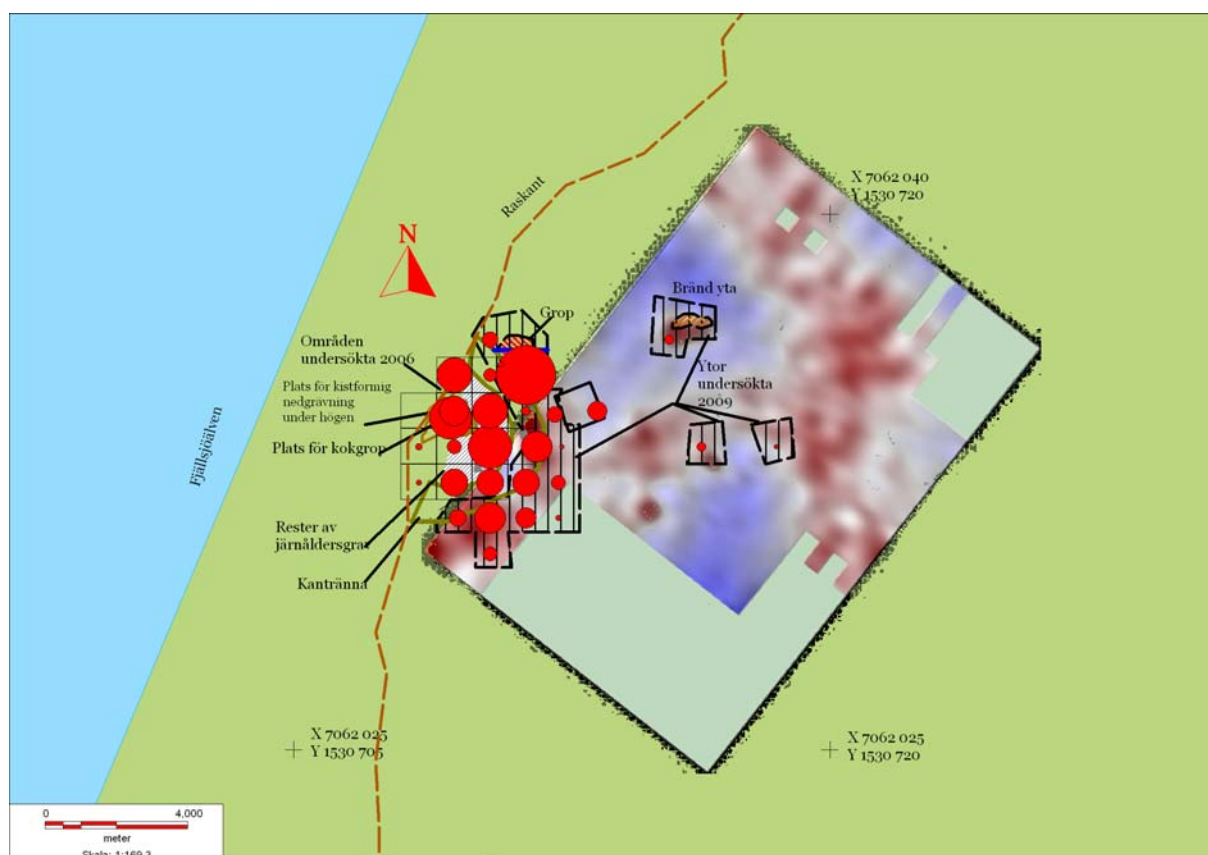
Skärvstensspridningen

En koncentration av skärvsten fanns vid kokgropen/skärvstenspackningen längst i söder. Vid den större undersökningsytan framkom mest skärvsten i anslutning till den kokgrop som påvisades vid undersökningen 2006. Denna kokgrop hade grävts sönder i samband med att den kistformiga nedgravningen grävdes under gravhögen. I de tre schakten väster om det stora schaktet framkom endast mindre mängder skärvig sten. Skärvstenskoncentrationerna överstämmer delvis med resultaten från magnetometerkarteringen men höga värden finns även i områden med få skärvstenar.

Magnetometerkartering

Magnetometern mäter skillnader i markens magnetfält. Metoden kan påvisa anläggningar som härdar och gropar mm. Innan undersökningen påbörjades karterade Lars Winroth från Modern Arkeologi området där undersökningen skulle utföras. Resultatet blev en rasterbild där de högre mätvärden representeras av mörkare partier och lägre värden åskådliggörs av ljusare (svalare) färger. Mätområdet (som fick begränsas då många träd fanns i området) passades sedan in i det koordinatsystem som användes vid undersökningen.

Utanför det centrala undersökningsområdet kunde magnetometern användas för att spåra anläggningar genom förhöjda värden, dock utan att någon rasterbild kunde fås fram.

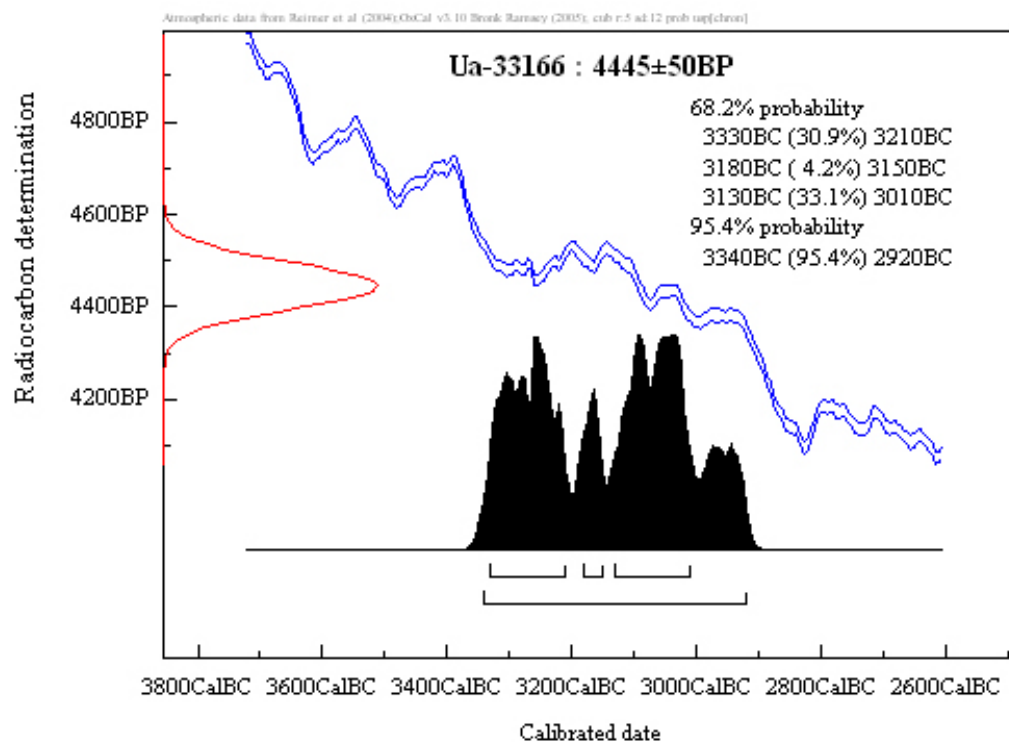
Karta med anläggningar och de ytor som undersöktes 2006 och 2009 lagda på bild av magnetometerkarteringen. De röda punkterna är proportionella värden av skärvstensvikter och spänner från 0,1 - 15,5 kg per m².

Fyndmaterial

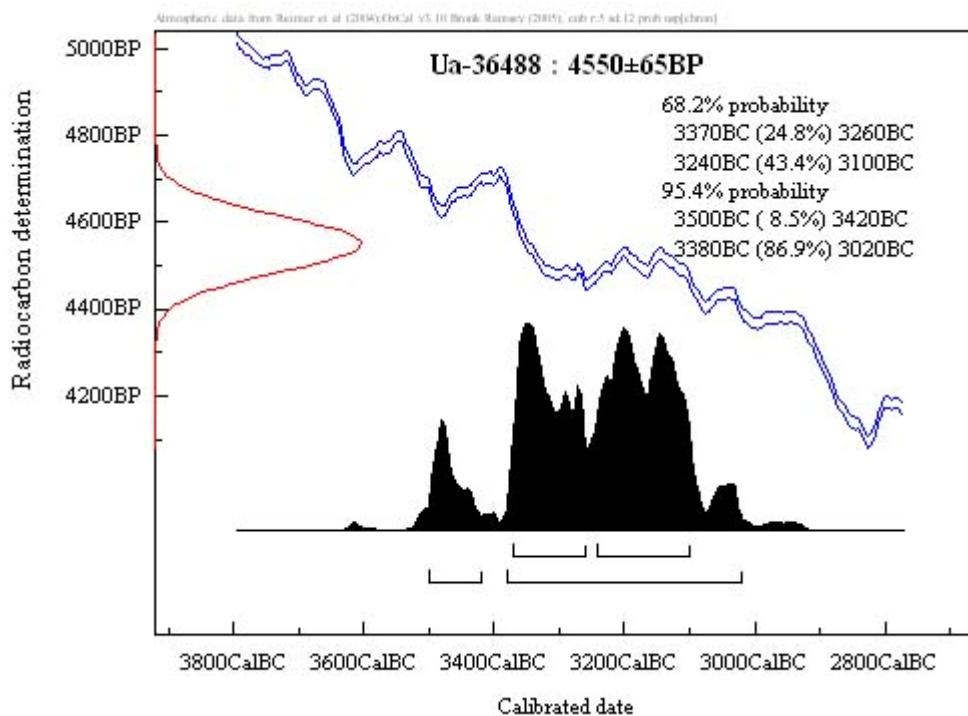
Fyndmaterialet från undersökningen var sparsmakat. Förutom de skärviga stenarna hittades endast några brända ben och några avslag av kvarts och kvartsit. Några redskap hittades inte.

C-14 analyser

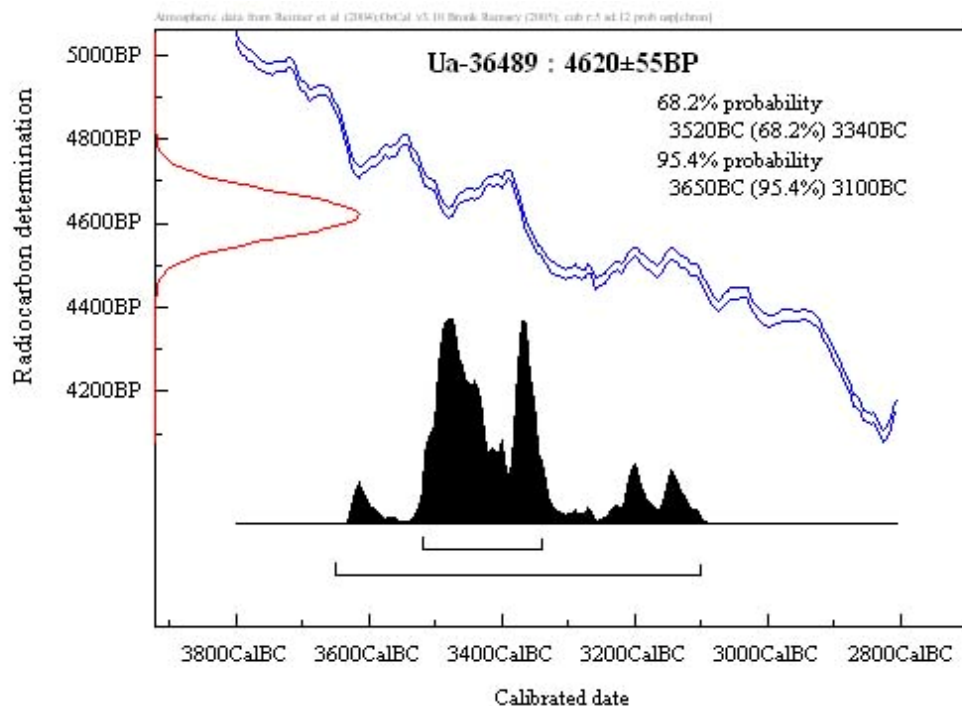
Sammanlagt har nu fyra C-14 analyser genomförts material från fornlämningen. En av dem utfördes på trärester från graven som fick en vendeltida datering (med 95,4% sannolikhet hamnade dateringen mellan 650 och 780 e. Kr). Tre analyser är gjorda på brända ben och de har alla dateringar från övergången tidig/mellanneolitikum (3 650- 2920 f. Kr).

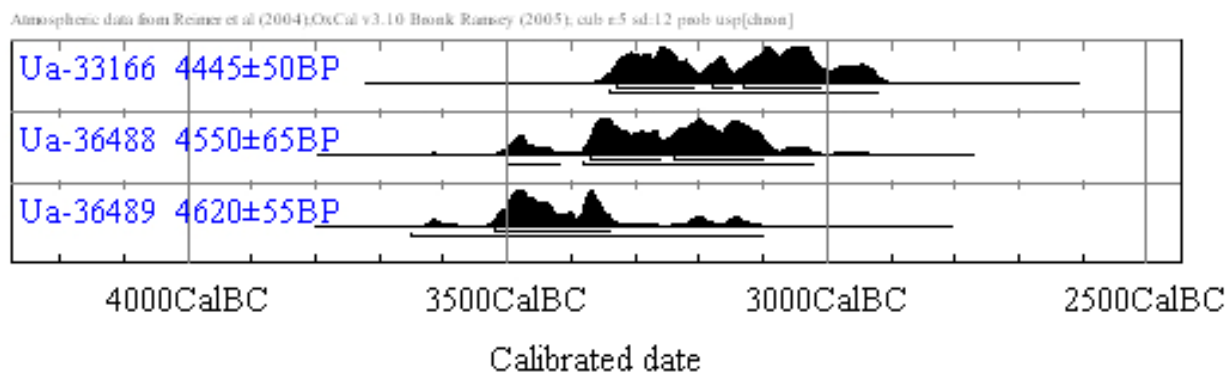
Kalibreringskurva för C-14 analys av bränt ben från gravhögens fyllning.

Kalibreringskurva för C-14 analys av bränt humant ben (fnr 95).

Kalibreringskurva för C-14 analys av bränt ben av tamsvin (fnr 103).

Kalibreringskurva över analyser av brända ben.

Osteologisk analys

av Elisabeth Iregren vid Institutionen för Arkeologi och antikens historia, Lunds universitet.

Vid utgrävningen av boplatsen påträffades en liten mängd ben (21,6 g). Samtliga ben som bevarats var fullständigt förbrända och starkt fragmenterade. De flesta fragment är 1-2 cm långa. Det största fragmentet är ca 2 x 3 cm stort (se nedan F 118). Benen liknar vanligt

förekommande benmaterial på norrländska, öppna boplatser av stenålderskaraktär, enligt min erfarenhet.

Vid analys i komparativ samling kunde 4 fragment identifieras till art. Alla benfragment stammar från medelstora till stora däggdjur. Samtliga identifierade ben kommer från älg, *Alces alces*. De hör alla till det vi idag kallar kroppens köttfattiga delar – i detta fall de nedre extremiteterna. Andra delar av kroppen är dock ofta svårare att artbestämma. Men det bevarade urvalet pekar på att platsen i vare fall använts för grovslakt/partering och möjligen också konsumtion. Det bevarade mellanhandsbenet innehåller sålunda mycket och näringsrik märg. Också märgen i tåben av älg brukar utnyttjas (Ekman & Iregren 1984:68). Eftersom benen är brända har här inga slaktmärken kunnat urskiljas.

Identifierade delar:

F 116

<i>Alces alces</i> älg	Metacarpus/mellanhandsben subproximal, höger?		
	fragment	1	2,0g
	Os sesamoideum/sesamben fragment	1	0,4g

F 118

<i>Alces alces</i> , älg	Astragalus/språngben vänster, fragment	1	7,7g
	Stor individ, större än kat. 12 Zool.mus. LU		

F 119

<i>Alces alces</i> , älg	Phalanx/tåben II proximal, sammanväxt epifys	1	1,5g
	Ålder: > 8-16 mån (Ekman & Iregren 1984:18, Tabeller 2,3; Iregren 1975)		
			<u>11,6g</u>

Genom att ett stort och tungt fragment kunde identifieras blir identifieringsprocenten ovanligt hög, 53,7% på denna boplat. Längs Ångermanälven har tidigare mellan 6 och 37% av de brända benen identifierats på boplatserna (Ekman & Iregren 1984:tab. 6.1.1, 6.2.1.).

Korta osteologiska notiser över benmaterialet från järnåldersgraven på boplaten Nordankäl, Ramsele sn, Ångermanland

De brända benen har endast granskats översiktligt. Jag är i stort överens med den ursprungliga osteologiska analysen, men jag har identifierat några ytterligare benfragment. I boplatsens fyndmaterial ingår dessutom ett par delar, som bör kunna bestämmas (F 102, 107) om man lägger ner väsentligt mycket mer arbete på identifieringen.

Identifierade delar:

F 61

<i>Alces alces</i> , älg	Phalanx/tåben II proximal, sammanväxt epifys	1	
	Ålder: > 8-16 mån (Ekman & Iregren 1984:18, Tabeller 2, 3; Iregren 1975)		

F 91		
<i>Alces alces</i> , älg?	Phalanx/tåben I distal,	1
F 113		
<i>Alces alces</i> , älg	Phalanx/tåben II proximal, sammanväxt epifys Ålder: > 8-16 mån (Ekman & Iregren 1984:18, Tabeller 2, 3; Iregren 1975)	1
	<u>Totalt</u>	<u>3</u>

Benmaterialets färg, förbränningsgrad och fragmentens storlek överensstämmer totalt med de tillvaratagna benen från den underliggande stenåldersboplatsen. Det är alltså mycket sannolikt att de ben som påträffats i graven ursprungligen härrör från boplatslagret.

Tolkning och diskussion

Vid undersökningen 2009 påträffades två anläggningar, en grop och en kokgrop med skärvstensflak samt en bränd yta. Antalet funna ben var mycket mindre än det vi hade hoppats att hitta, likaså antalet fynd. Det rör sig därför troligast om resterna efter kortare vistelse på platsen och inte en längre boplatstvistelse.

Sammantaget har dock kunskapen om fornlämningen ökat sedan förra rapporten skrevs 2007. Alla ben som hittades från 2009 var från älg, tidigare har ben från björn, ren, tamsvin och människa hittats på platsen. Eftersom det fanns en gravhög (som undersöktes 2006) på platsen var det oklart vilken ålder benen hade. När tre C-14 analyser är utförda visar det sig att dateringarna hamnar i tidsspannet mellan 3 650 och 2 920 f.Kr. Alla benen skulle alltså kunna vara samtida. Antalet fynd visar också att ingen större redskapstillverkning ägt rum inom det aktuella området. Vad vi vet är att en människa bränts, troligen någonstans i närheten (möjligen har brandplatsen redan eroderat ut i älven), vi vet också att domesticerade svin funnits på platsen och att man jagat älg, ren och björn.

Nästan 4 000 år senare gravlades en person i den lilla gravhög som Murberget undersökte 2006.

Tidigare har skelett av två människor påträffats från stenåldern vid Lagmansören i Medelpad. På stenåldersboplatsen på Bjästamon i Ångermanland påträffades en skelettgrav från mellanneolitikum (Holback m. fl 2004) men inga ben av tamdjur. Även i Jämtland har delar av ett människoskelett från stenåldern grävt fram vid Mjärthögen vid Indalsälvens norra strand i Lits socken (Sundström 1991).

Förekomst av brända människoben i Sverige under mellanneolitikum b finns från den gropkeramiska boplatsen Bollbacken i Västmanland samt vad som onekligen verkar vara brandgravar inom stridsyxekulturen (Larsson 2004). En eller eventuellt två brandgravar fanns på det betydligt äldre gravfältet i Skateholm (Elisabeth Iregren muntligen).

Ben av tamdjur har tidigare påträffats på ett par ställen i Västernorrland från neolitikum. I en kokgrop intill graven vid Lagmansören är ben av nöt, svin, får/get och möjligen häst funna (Hallström 1924). Vid Överveda påträffades ben av får (Iregren muntligen). Vid Nämforsen (Raä 158, Ådals-Lidens socken) finns fynd av nöt, får/get, svin? och häst? men boplatsen spänner över en mycket lång tidsperiod och fynden behöver inte vara förhistoriska (Lindqvist 2001:90).). Fynd av får/getben har även hittats vid undersökningar vid Mariehem i Västerbotten, de dateras till 2 000-1 500 f. Kr (Lindqvist 2001:97).

Vid föreläsningarna i Ramsele under sommaren 2006 genomfördes en fornsaksrunda där deltagarna hade med sig fynd upphittade i regionen. Ett av de intressantaste fynden var ett

fragment av en flintskära. Den är upphittad vid potatissupplöckning på en udde där Vängelälven rinner ut i Vängelsjön.

De ovan nämnda fynden kan indikera en neolitisering även längs älvdalarna i Västernorrland. En del pollenanalyser från Medelpad påvisar sädesodling och betesdrift om än i beskedlig skala (Engelmark 1978:45). Sädeskornsfynd funna vid Hedningahällan i Hälsingland dateras 2 400-2 000 f. Kr (Lindqvist 2001:97). Fynd av sädeskorn och malstenar från den mellanneolitiska kustboplatsen vid Bjästamon ger också indikationer på odling (Holback m. fl 2004).

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-8157-09

Länsmuseets dnr: 2009/24

Län: Västernorrland

Landskap: Ångermanland

Kommun: Sollefteå

Socken: Ramsele

Fastighet: Nordankäl 4:6

Kartblad: 20 G 2g

Belägenhet: Rikets nät 2,5 gon väst X 7062 030 Y 1530 710.

Sweref 99 TM N 7060 471 E 570 537

Undersökt yta ca 21,5 m²

Koordinatsystem och höjdvärden: Rikets nät 2,5 gon väst efter GPS-värden.

Undersökningstid: 1-3/9-2009

Personal från Murberget Länsmuseum Västernorrland: Ola George, Magnus Holmqvist, John Molin och Lars-Göran spång.

Praktikanter: Hanne Hongset och Anette Brede

Frivillig arbetskraft: Eva Jacobsson och Elisabeth Ämtling och Ove Kjærström.

Rapportsammanställning: Ola George.

Dokumentationsmaterial i form av ritningar, fotografier, dagböcker mm förvaras på Murberget, Länsmuseum Västernorrland.

Referenser

Ekman, J. & Iregren, E. 1984. *Archaeo-zoological investigations in Northern Sweden*. Early Norrland 8. KVHAA, Stockholm.

Engelmark R.1978. The comparative Vegetational History of Inland and Coastal Sites in Medelpad, N Sweden, during the Iron Age. Early Norrland 11. ARCHAEOLOGICAL AND PALAEOECOLOGICAL STUDIES IN Medelpad, N. Sweden.

Engelmark, R. & Harju, J. 2007. Rapport över arkeologisk förundersökning av Raä 183, Ramsele sn, Ångermanland, 2005. UMARK 44 Institutionen för arkeologi och samiska studier. Umeå Universitet.

Eriksson, D, 2005. Rapport över undersökning av fångstgrop Raä 16, Högberget I, Ramsele sn, Ångermanland, 2002. Umark 39.

George, O. 2001. Boplatsen vid Råinget. Tidsspår. Forntidsvärld och gränslöst kulturarv. Härnösand.

George, O. 2007. Arkeologisk undersökning I kursform av gravhög från yngre järnålder och boplatster från mellanneolitikum I Ramsele socken. Murberget länsmuseum Västernorrland. Rapport 2007:4.

Hallström, G. 1924. En norrländsk megalitgrav. Fornvännen. MEDDELANDE FRÅN K. VITTERHETS OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN 1924. Stockholm.

Hellqvist, T. 2007. Undersökningarna av Bastuloken, RAÄ 183 Ramsele sn. -En studie av lokens och platsens förhistoria från 4000 BC och framåt. D-uppsats i miljöarkeologi. Institutionen för arkeologi och samiska studier. Umeå Universitet.

Holback, T m.fl. 2004. Bjästamon ett kustbundet boplatsterkomplex från slutet av neolitikum. Botniabanan, Västernorrland. Ångermanland, Nätra socken, Bjästa 55:1, Eriksgården 1:1 m.fl.; RAÄ 307, RAÄ 318 och RAÄ 321. Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. UV Mitt. Dokumentation av fältarbetsfasen 2004:1.

Holmblad, P. 2005. Rapport över arkeologisk undersökning av Högberget III, Ramsele sn Ångermanland, 2003. Umark 40.

Iregren, E. 1975. Age-dependent changes in the lower extremities of the elk (*Alces alces*) in Central Sweden, sid. 367-380. In: Clason, A.T. *Archaeozoological studies*. Groningen. Amsterdam – New York.

Iregren, E & Jennbert, K. 1984. Stenåldersboplatser vid Lafssjön, Ramsele socken, Ångermanland. Arkeologisk undersökning 1980. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer.

Larsson, Å. 2004. Forskningspresentation. Samexistens & konflikt. Materiella och rituella strategier under sent mellanneolitikum. Institutionen för arkeologi och antik historia. Uppsala universitet.

Larsson, T. 2009. Arkeologisk delundersökning av boplatster, Raä 183, Ramsele sn, Västernorrlands län. Umark 52 Institutionen för Idé- och samhällsstudier. Umeå Universitet.

Larsson, T. 2010. Arkeologisk delundersökning av boplatster, Raä 183, Ramsele sn, Västernorrlands län. UMARK 58. Institutionen för Idé- och samhällsstudier. Umeå Universitet.

Lindgren, B. 2005. Hällbilder i norr. Forskningsläget i Jämtlands, Västerbotten och Västernorrlands län.

Lindgren, B. 2005. Rapport över arkeologisk undersökning av Högberget III, Ramsele sn Ångermanland, 2003. Umark 38.

Lindholm, P. 2007. Så många som levat - så få vi hittar. Stenålderns stationer. Arkeologi i Botniabananens spår. Arkiv för norrländsk hembygdsforskning XXVIII.

Lindqvist, C. 2001. Nämforsen. Ådalen och Ångermanlandskusten- en gynnsam natur- och kulturmiljö under förhistorisk tid. Tidsspår. Forntidsvärld och gränslöst kulturarv. Härnösand.

Modin, E. 1929. Undersökning av förmodade stenåldersboplatser i Nordankäl och Stenviksstrand i Ramsele sn, Ångermanland

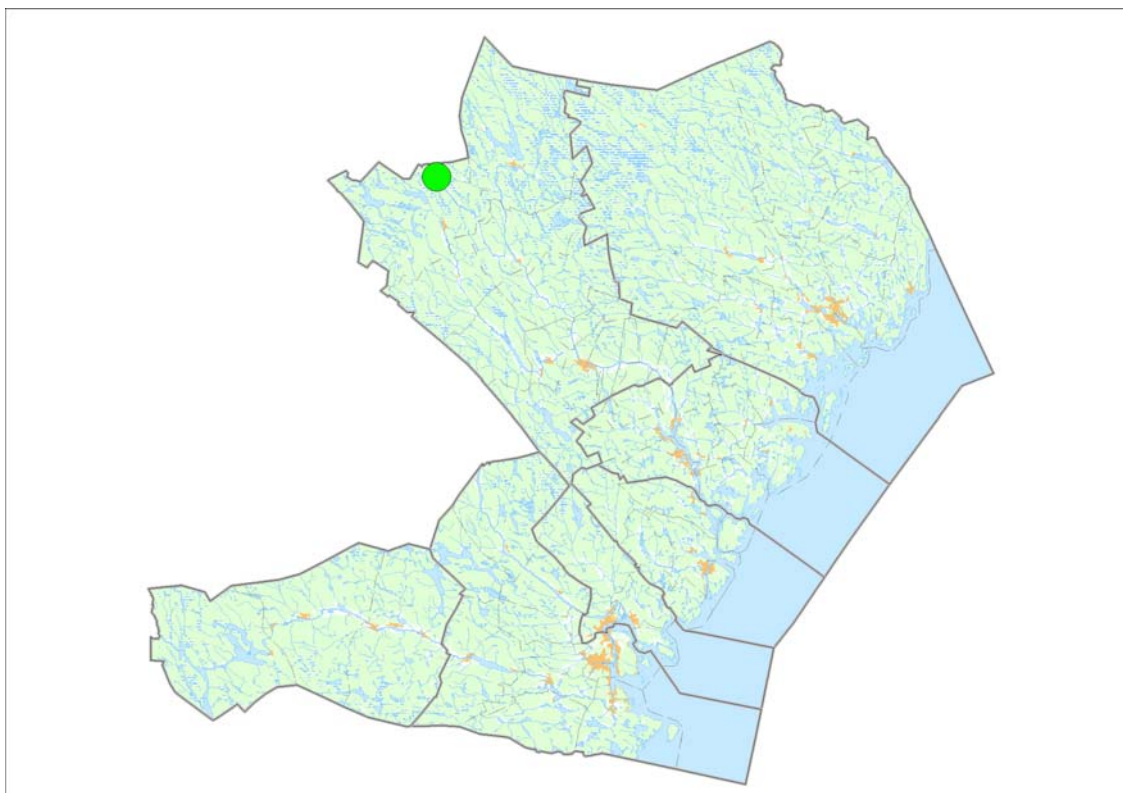
Santesson, O, B. 1929. Utlåtande angående skrivelse rörande ev. nyanträffade stenåldersboplatser vid Stenviksstrand, Ramsele socken, Ångermanland

Sjölander, M. 2007. Rapportering av inkommet stenmaterial från Bastuloken. Murberget läns museet Västernorrland. Rapport 2007:12.

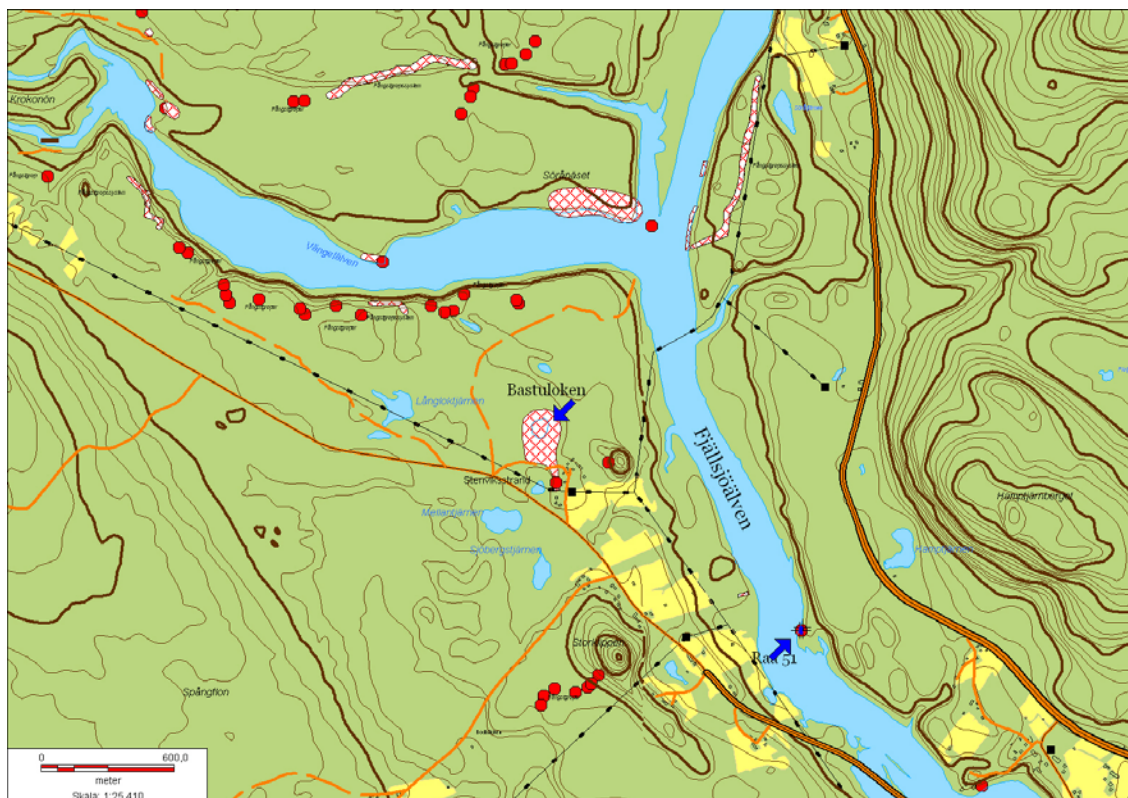
Sundström, J. 1991. Stenåldersgrav på Mjärthögen. Jämten.

Wiklund, B, O. 2004. Bastuloken. Ett boplatssområde vid våtmark i Stenviksstrand i Ramsele socken, Ångermanland. Västernorrlands län. Kmva Rapport 2004:1

Kartor

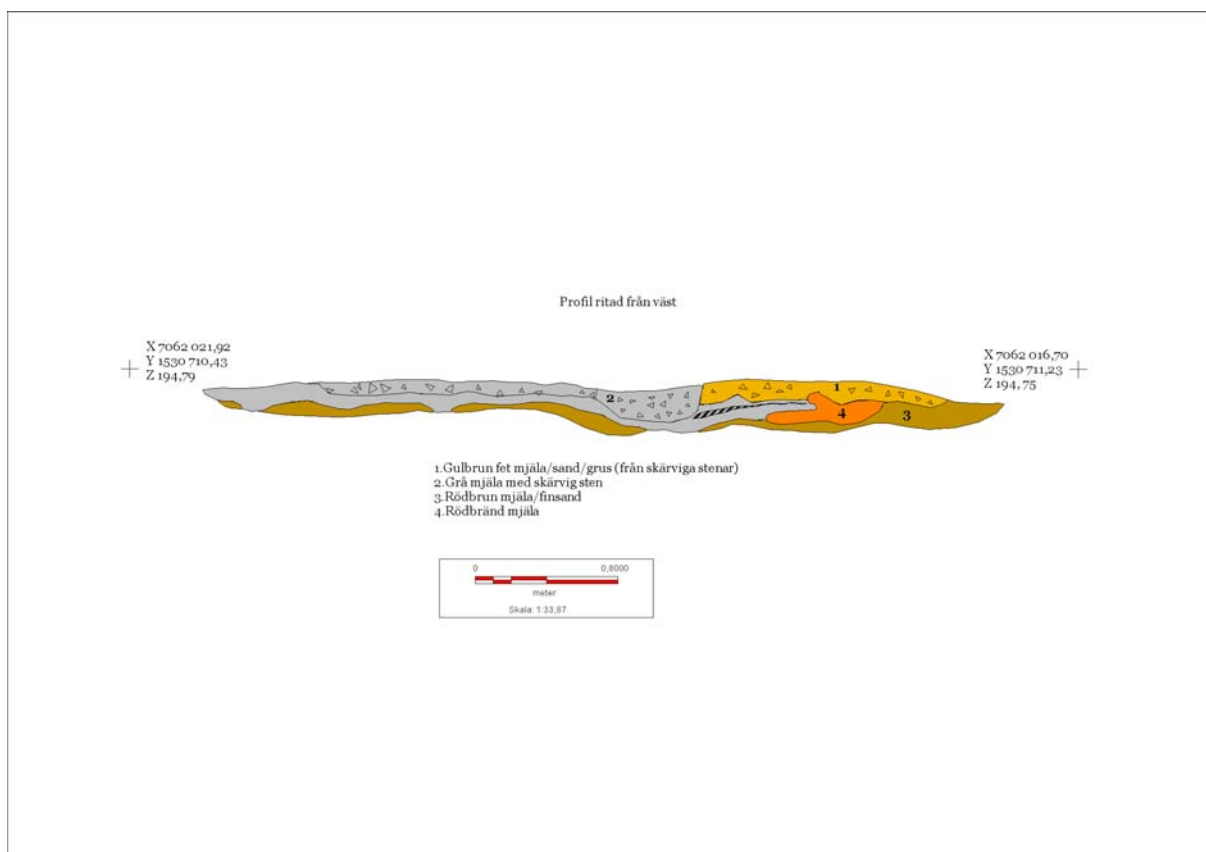

Karta över Västernorrland med den undersökta fornlämningens läge markerad med en grön punkt.

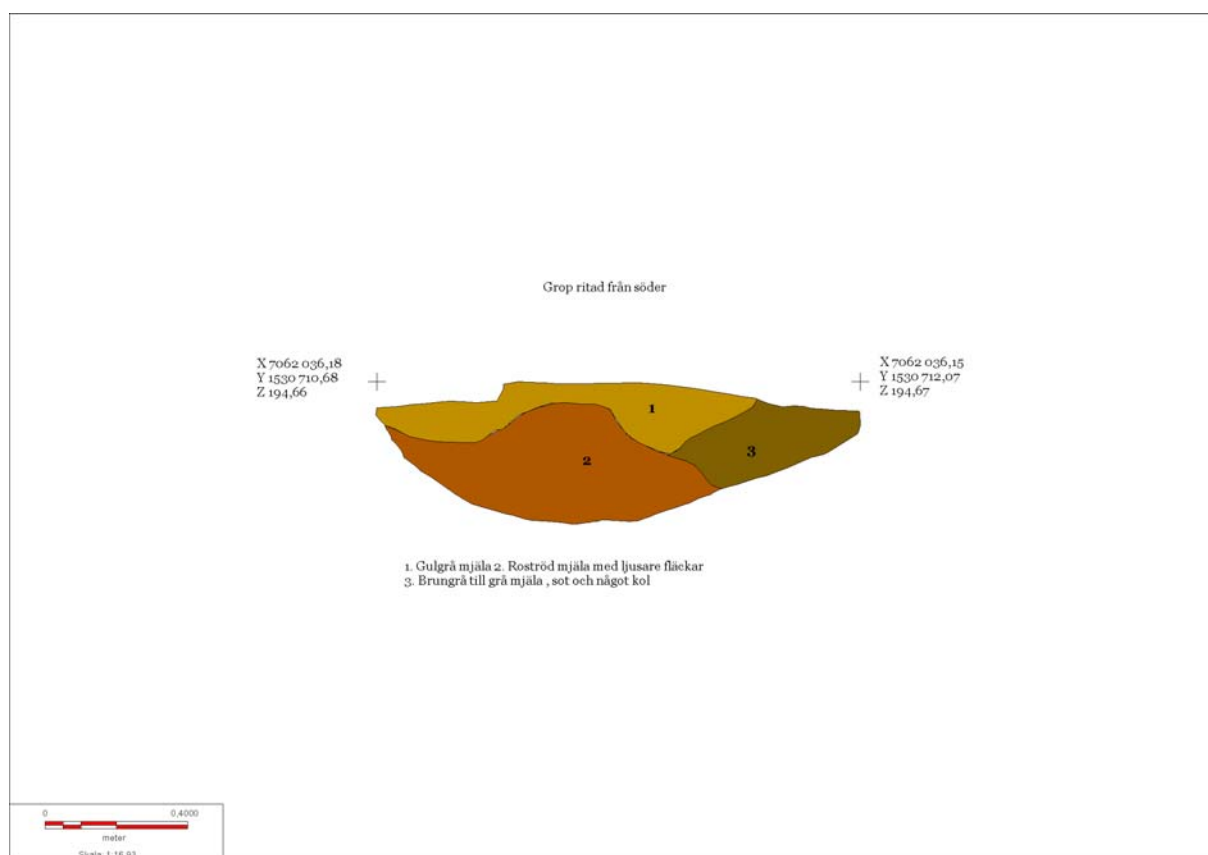

Karta över området kring Raä 51 i Ramsele socken.

Profilritningar

Profil av kokgrop med skärvstenslager.

Profil av grop.

Fyndlista

Fyndlistans numrering är en fortsättning av 2006 års lista. Strukturen är utformad med tanke på att benen utgör det största materialet.

Fyndnr	Fynd	X	Y	Z	Vikt (g)	Ant	Klass	Art	Benslag	Del	Övrigt
116	Bränt ben	7062034	1530711		2,4	3		<i>Alces alces</i>	Metacarpus/mellanhandsben subproximal, höger? Fragment. Os sesamoideum/sesamben fragment		
117	Bränt ben	7062031	1530709		1,8	8					
118	Bränt ben	7062035	1530710-1530711		9,9	7		<i>Alces alces</i>	Astragalus/språngben vänster, fragment Stor individ, större än kat. 12 Zool.mus. LU		
119	Bränt ben	7062031	1530716		7,5	12		<i>Alces alces</i>	Phalanx/tåben II proximal, sammanväxt epifys Ålder: > 8-16 mån (Ekman & Iregren 1984:18,		
120	Kvartsavslag	7062036	1530715		6,2	1					Vit tät kvarts, 27 x 19 x 9 mm
121	Kvartsitavslag	7062031	1530716		1	9,5					Gråbrun kvartsit, 39 x 22 x 15 mm
122	Kvartsitavslag	7062031	1530716		1	3,5					Grå kvartsit med vit band, 24 x 19,5 x 8 mm
123	Kvartsitavslag	7062 019,4	1530 711,1		1	0,2					Grå kvartsit, 15 x 6,5 x 2 mm

Dagbok

1/9-2009

Vi åkte från Härnösand och kom upp till Ramsele mitt på dagen. Efter att all material burits ned till fornlämningen började undersökningen. Koordinatkäppar sattes ut med hjälp av totalstation. 5 m² grävdes under eftermiddagen, skärvsten och mindre mängder brända ben påträffades. Deltagare Ola George, John Molin, Magnus Holmkvist, Hanne Hongset, Anette Brede.

2/9

Rutgrävningen fortsatte och området kring den delvis återställda järnåldersgraven grävdes nästan klart. Inga större mängder ben hittades. En "hård" som påvisades i samband med magnetometer- undersökningen avtorvades och avgränsades. Anläggningen var stor och bestod mestadels av mindre skärvstenar. Deltagare Ola George, John Molin, Magnus Holmkvist, Lars-Göran Spång, Hanne Hongset, Anette Brede, Eva Jacobsson och Elisabeth Ämtling.

3/9

De sista rutorna grävdes färdiga. Två anläggningar, en grop och en kokgrop med intilliggande hård undersöktes. Bara små mängder brända ben påträffades. På eftermiddagen återställdes ytorna så gott det gick därefter packades all material ihop och kördes till Murberget. Deltagare Ola George, John Molin, Magnus Holmkvist, Lars-Göran Spång, Hanne Hongset, Anette Brede, Ove Kjernström, Eva Jacobsson och Elisabeth Ämtling.

Fotolista

Foto nr	Motiv	Fotograferat från
1	Lars Winroth från Modern arkeologi förbereder magnetometer- karteringen	Sv
2	Lars Winroth från Modern arkeologi förbereder magnetometer- karteringen	Nö
3	Lars Winroth karterar med magnetometer	Nö
4	Lars Winroth karterar med magnetometer	Nö
5	Lars Winroth karterar med magnetometer	Nö
6	Hästkörväg ner till älven	Nö
7	Arbetsbild, Hanne och Anette från Trondheim börjar torva av undersökningsytan	N
8	Arbetsbild, Hanne och Anette från Trondheim börjar torva av undersökningsytan	N
9	Arbetsbild, grävning och sållning	Sv
10	Arbetsbild, John Molin sållar	V
11	Översikt av undersökningsområdet med två meters - rutor i förgrunden	Sö
12	Rödbränd yta (X 7062 037 Y 1530 716,1)	Ö
13	Rödbränd yta (X 7062 037 Y 1530 716,1)	N
14	Grop under utgrävning (X 7062 036,2 Y 1530 711,2)	S
15	Kokgrop efter avtorvning (X 7062 019,4 Y 1530 711,1)	N
16	Kokgrop efter avtorvning (X 7062 019,4 Y 1530 711,1)	V
17	Kokgrop efter avtorvning (X 7062 019,4 Y 1530 711,1)	Sv
18	Kokgrop efter avtorvning (X 7062 019,4 Y 1530 711,1)	S
19	Kokgrop, mellersta delen efter påbörjad grävning (X 7062 019,4 Y 1530 711,1)	V
20	Kokgrop, mellersta delen efter påbörjad grävning (X 7062 019,4 Y 1530 711,1)	V
21	Profil av groppen (X 7062 036,2 Y 1530 711,2)	S
22	Östra delen av groppen (X 7062 036,2 Y 1530 711,2)	S
23	Mellersta och södra delen av markprofilen på kokgropen (X 7062 019,4 Y 1530 711,1)	V
24	Mellersta och södra delen av markprofilen på kokgropen (X 7062 019,4 Y 1530 711,1)	V
25	Norra och mellersta delen av markprofilen på kokgropen (X 7062 019,4 Y 1530 711,1)	V
26	Norra delen av markprofilen på kokgropen (X 7062 019,4 Y 1530 711,1)	V
27	Mellersta delen av markprofilen på kokgropen (X 7062 019,4 Y 1530 711,1)	V

Tidningsartiklar

Länets äldsta människa hittad

Ramsele Länets äldsta människa kommer från Ramsele och är upp emot 5 500 år gammal. Så gamla benrester från en människa har nämligen hittats vid en utgrävning i Nordankäl utanför Ramsele.

Fynden gjorde vid en utgrävning 2006 i regi av Murberget i samarbete med föreningen "Forntid i Ramsele". Egentligen skulle man undersöka en järnåldershög i området. Men under den fann man en stenåldersboplats och där gjordes benfynden.

Benen skickades först på analys och där fick man beskedet att det rörde sig om en människa. Då gällde det att åldersbestämma dem. Benen skulle ju kunna komma från järnåldershögen också.

– Men vi visste att de var från stenåldern eftersom de var brända. Under järnåldern begravde man inte så, berättar Ola George, arkeolog från Murberget som gjort undersökningen.

Analysen visar att benen är från någon gång mellan 3500 och 3100 år före Kristus, alltså uppemot 5500 år gamla.

En hel del andra fynd gjordes också, bland annat benrester från ett lika gammalt tamsvin, också det äldsta fyndet i länet.

– Det ger en helt ny bild av stenålderns samhälle i Norrland. Man har inte vetat att det funnits människor med domesticerade djur så långt upp i landet och så långt in i inlandet, säger Ola George.

Det äldsta fyndet hittills i länet kommer från Bjästamon, men det är flera hundra år yngre än det här.

Jörgen Sundin 0620-25792 jorgen.sundin@allehanda.se
Publicerad 29 januari 2009